

EJMOR
TOULS

LINKOLNOV
AUTO-PUT

Prevela sa engleskog
Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Amor Towles

THE LINCOLN HIGHWAY

Copyright © 2021 by Cetology, Inc.

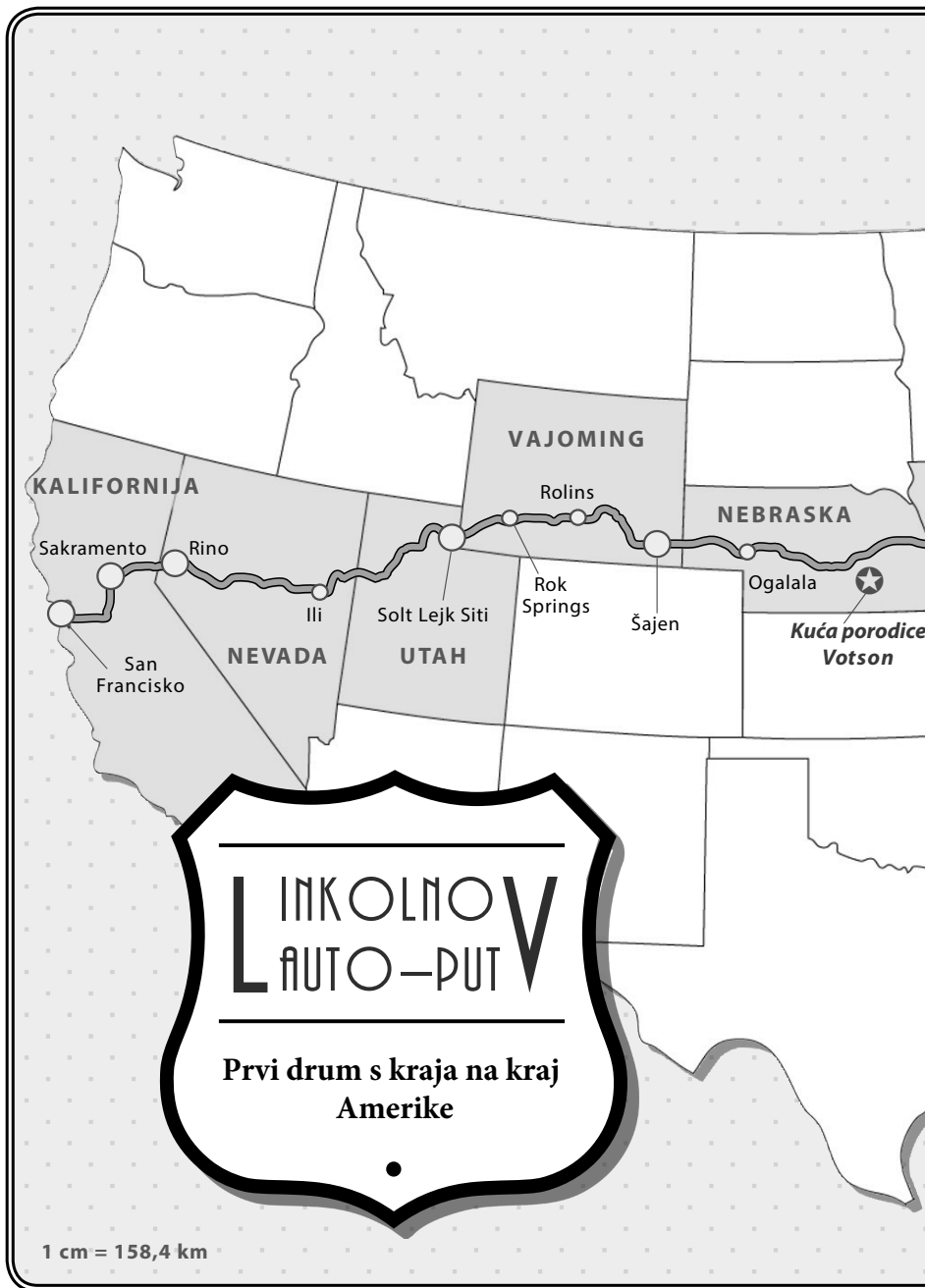
Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

All rights through the world are reserved to Proprietor.

Stranice vi– vii: Karta se zasniva na originalnom dizajnu
Aleksa Koltera (Alex Coulter).

Stranica 287: Fotografija Edvarda Hausnera (Edward Ha-
usner/The New York Times/Redux)

*Mom bratu Stokliju
i sestri Kimbro*

KALIFORNIJA

Sakramento

Rino

San Francisko

NEVADA

Ili

Solt Lejk Siti

UTAH

VAJOMING

Rolins

Rok Springs

Šajen

NEBRASKA

Ogalala

Kuća porodice Votson

LINKOLNOV
AUTO-PUT

Prvi drum s kraja na kraj
Amerike

1 cm = 158,4 km

Prvi američki
TRANSKONTINENTALNI
AUTO-PUT

Veče i ta ravnica,
plodna i tmurna, i uvek nema;
milje tek izoranog tla,
teškog i crnog; krcatog snagom i sirovošću;
žita što raste, korova što raste,
konja što vuku, umornih ljudi;
dugačkih pustih drumova,
klonulih vatri smiraja koje gasnu,
večnog, ravnodušnog neba.
A protiv svega toga: Mladost...

„Proleće u preriji“, *O, pioniri!*, Vila Kader

DESET

Emet

12. JUN 1954 – Vožnja od Salajne do Morgena* trajala je tri sata i njenim većim delom Emet nije ni reč izustio. Prvih stotinak kilometara načelnik Vilijams se trudio da povede prijateljski razgovor. Ispripovedao je nekoliko priča o svom detinjstvu tamo na Istoku i postavio nekoliko pitanja o Emetovima na farmi. Ali bili su zajedno poslednji put, pa Emet nije video mnogo svrhe u zalaženju u sve to sada. Zato se, kad su prešli granicu i iz Kanzasa ušli u Nebrasku, i kad je načelnik uključio radio, Emet zagledao kroz prozor u preriju, zadržavajući svoje misli za sebe.

Kad su odmakli osam kilometara na jug od grada, Emet je pokazao kroz vetrobran.

– Skrenite tom prvom desno. Bela kuća na šest-sedam kilometara odatle.

Načelnik je usporio i skrenuo. Provezli su se pored Mekaskerovog imanja, pa pored imanja Andersenovih sa dva

---

* Izmišljeno mesto. Za ovaj toponim i sva imena i prezimena gde postoje dubletni oblici (Mekasker/Mekusker, Berenjasi/Berenis itd.) pisac je ljubazno dao precizne transkripcije oblika, onako kako ih je on zamislilo. (Prim. prev.)

jednaka ogromna crvena ambara. Posle nekoliko minuta ugleдали su Emetovu kuću, koja je stajala kraj malog hrastovog šumarka na tridesetak metara od drumu.

Emetu su sve kuće u tom delu zemlje izgledale kao da su bacene s neba. Kuća Votsonâ je samo izgledala kao da se malo nezgodnije dočekala. Sleme je bilo uleglo sa obeju strana dimnjaka, a prozorski okviri stajali su nakrivo tačno za toliko da polovina prozorâ nije htela lepo da se otvori, a druga polovina nije htela lepo da se zatvori. Još tren i moći će da vide kako se i farba otrešla sa šindre zidova. Ali kad su bili na nepunih trideset metara od skretanja na prilaznu stazu, načelnik je zaustavio kola ukraj puta.

– Emete – izgovorio je s rukama na volanu – pre nego što tamo uđemo, nešto bih voleo da kažem.

To što načelnik Vilijams ima nešto da kaže i nije predstavljalo baš veliko iznenađenje. Kada je Emet tek pristigao u Salajnu, načelnik je bio neki Hužer* Akerli, nesklon da pretače u reči savet koji se delotvornije može udeliti štapom. Ali načelnik Vilijams je bio moderan čovek s magistarskom diplomom, dobrim namerama i uramljenom fotografijom Frenklina D. Ruzvelta okačenom iznad radnog stola. Imao je stavove koje je nakupio iz knjiga i iz iskustva i raspolagao je obiljem reči koje se mogu preobratiti u savet.

– Za pojedine mlade ljude koji dođu u Salajnu – započeo je – kakav god da ih je sled događaja doveo u sferu našeg uticaja, to je samo početak jednog dugog putovanja kroz život pun problema. Oni su momci kojima se kao deci nikad nije pružalo mnogo osećaja za pravdu ili nepravdu i koji vide vrlo malo razloga da se tom osećaju nauče sad. Kakve god vrednosti ili ambicije mi pokušavali da im usadimo, one će, po svoj prilici, biti odbačene onog časa kada odšetaju iz našeg vidokruga. Nažalost, za takve dečake samo je pitanje vremena kad će se naći u popravnoj ustanovi u Topiki ili na nekom još gorem mestu.

---

* Zvanični naziv za stanovnika Indijane. (Prim. prev.)

Načelnik se okrenuo ka Emetu.

– A ja, Emete, aludiram na to da ti nisi jedan od njih. Ne poznajemo se dugo, ali na osnovu vremena koje sam proveo s tobom, jasno vidim da ti smrt onog momka snažno pritiska savest. Niko ne pomišlja da je ono što se desilo te noći odraz duha zlobe, niti da je slika tvog karaktera. Bilo je to ružno lice slučajnosti. Ali kao civilizovano društvo, mi tražimo da čak i oni koji su nenamerno umešali prste u nesreću drugih odsluže određenu kaznu. Naravno, kazna se odslužuje delom da bi se zadovoljili oni koji su pretrpeli najjači udar te nesreće – kao što je porodica tog momka. Ali mi takođe tražimo odsluženje kazne zarad dobra onog mladog čoveka koji je bio *izvršni posrednik* nesreće. Da bi, imajući priliku da oduži dug, i sam mogao naći nekakvu utehu, neki osećaj iskupljenja, te tako započeo proces preporoda. Da li me razumeš, Emete?

– Razumem, gospodine.

– Drago mi je što to čujem. Znam da ćeš sada morati da se brineš o bratu i da ti neposredna budućnost možda izgleda zastrašujuće, ali ti si bistar mladić i čitav je život pred tobom. Budući da si odužio dug u potpunosti, samo se nadam da ćeš svoju slobodu iskoristiti na najbolji mogući način.

– To i nameravam, načelniče.

I u tom času je Emet to istinski i mislio. Zato što se slagao s većinom onog što je načelnik rekao. Znao je u najneporecivijem smislu da je čitav život pred njim i znao je da će morati da se stara o bratu. Takođe je znao da je bio pre izvršni posrednik nesreće nego njen tvorac. Ali nije se slagao sa stavom da je njegov dug odužen u celosti. Jer koliku god da je ulogu tu odigrala slučajnost, kad sopstvenim rukama okončaš tuđ život na ovome svetu, dokazivanje Svevišnjem da si dostojan njegove milosti ne bi smelo da potraje ni dana kraće od čitavog života.

Načelnik je ubacio menjač u brzinu i skrenuo na imanje porodice Votson. Na čistini ispred prednjeg trema stajala su dva automobila – jedan sedan i jedan pikap. Načelnik se parkirao

pored pikapa. Kada su on i Emet izašli iz kola, na vratima kuće se pojavio visok čovek s kaubojskim šeširom u ruci i potom sišao sa trema.

– Gde si, Emete!

– Evo me, gospodine Ransome.

Načelnik je pružio ruku rančeru.

– Ja sam načelnik Vilijams. Lepo je od vas što ste se pomučili da nas dočekate.

– Nikakva muka to nije, načelniče.

– Koliko shvatam, Emeta odavno poznajete.

– Od dana kad se rodio.

Načelnik je položio ruku Emetu na rame.

– Onda ne moram da vam objašnjavam kakav je to valjan mladić. Maločas sam mu u kolima pričao da je, sad kad je odužio dug društvu, pred njim čitav život.

– Tako i jest – saglasio se gospodin Ransom.

Sva trojica su stajala i ćutala.

Načelnik je na Srednjem zapadu živeo nepunih godinu dana, ali je iz iskustva sa stajanjem u podnožjima tremova drugih kuća znao da će te u takvom trenutku razgovora po svojoj prilici pozvati da uđeš i ponuditi te da popiješ nešto hladno; a kad dobiješ poziv, treba da budeš spreman i da ga prihvatiš, zato što bi se shvatilo kao nepristojnost ako odbiješ, sve i ako te uistinu čeka trosatna vožnja. Međutim, ni Emet ni gospodin Ransom nisu ničim nagoveštavali da će pozvati načelnika da uđe.

– E pa onda – izgovorio je koji časak potom – trebalo bi valjda i da krenem natrag.

Emet i gospodin Ransom uputili su načelniku poslednje reči zahvalnosti, rukovali se s njim, a onda su ga posmatrali kako ulazi u kola i odvozi se. Kad je načelnik odmakao možda četiristo metara putem, Emet je pokazao glavom ka sedanu.

– Kola gospodina Obermajera?

– On čeka u kuhinji.

– A Bili?

– Rekao sam Sali da ga dovede malo kasnije, da biste ti i Tom mogli najpre da završite svoj posao.

Emet je klimnuo glavom.

– Spreman si da uđeš? – upitao je gospodin Ransom.

– Što pre, to bolje – rekao je Emet.

Toma Obermajera su zatekli kako sedi za malim kuhinjskim stolom. Imao je na sebi belu košulju s kratkim rukavima i kravatu. Ukoliko je imao i sako, biće da ga je ostavio u kolima, pošto nije visio na naslonu stolice.

Kada su Emet i gospodin Ransom ušli na vrata, kao da su zaskočili bankara nespremnog, pošto je naglo odmakao stolicu zastrugavši njom po podu, ustao i isturio ruku, sve u jednom jedinom potezu.

– E pa, gde si, Emete. Drago mi je što te vidim.

Emet je prodrmusao bankarovu ruku bez odgovora.

Obazrevši se oko sebe, Emet je primetio da je pod pometen, tezga čista, sudopera prazna, ormarići pozatvarani. Kuhinja je izgledala urednije nego u ma kom trenutku u Emetovim sećanjima.

– Izvoli – kazao je gospodin Obermajer pokazujući ka stolu.

– Kako bi bilo da svi sednemo.

Emet se smestio na stolicu preko puta bankara. Gospodin Ransom je ostao da stoji, navaljen ramenom na dovratak. Na stolu se nalazila smeđa debela fascikla puna papirâ. Počivala je tik izvan bankarovog domašaja, kao da ju je tu ostavio neko drugi. Gospodin Obermajer se nakašljao.

– Pre svega ostalog, Emete, dozvoli da ti izjavim saučešće povodom očeve smrti. Bio je to valjan čovek, i premlad da ga odnese boljka.

– Hvala vam.

– Koliko shvatam, kad si dolazio zbog sahrane, Volter Eberstat je ugrabio priliku da sedne s tobom i pretrese stanje imanja tvoga oca.

– Jeste – rekao je Emet.

Bankar je klimnuo glavom sa izrazom saosećajnog razumevanja.

– Onda slutim i da ti je Volter objasnio da je pre tri godine tvoj otac uzeo novi kredit povrh stare hipoteke. Tad je kazao kako je to uradio da bi modernizovao mehanizaciju. U stvari slutim da je dobar deo tog kredita otišao na isplatu nekih starijih dugova, budući da smo od nove poljoprivredne mehanizacije na imanju uspeli da nađemo samo jedan džon dir u ambaru. Mada je to, pretpostavljam, nebitno za priču.

Emet i gospodin Ransom kao da su bili saglasni u mišljenju da je to nebitno za priču, zato što se ni jedan ni drugi nisu ni malo potrudili da na to odgovore. Bankar se ponovo nakašljao.

– Ono što hoću da kažem jeste to da poslednjih nekoliko godina letina nije bila onakva kakvoj se tvoj otac nadao; a ove godine, s obzirom na to da ti je otac preminuo, nikakve letine neće ni biti. Zato nismo imali drugog izbora do da zahtevamo isplatu kredita. To je neprijatan posao, znam, Emete, ali želim da shvatiš da ni banci nije bilo lako da donese takvu odluku.

– Ja bih očekivao da vam je dosad to već postalo prilično lako – kazao je gospodin Ransom – kad se ima u vidu koliko ste prakse stekli s donošenjem takvih odluka.

Bankar je pogledao u rančera.

– Eh, Ede, znate i sami da nije lepo to što pričate. Nijedna banka ne daje kredit nadajući se otuđenju imovine.

Bankar se opet okrenuo ka Emetu.

– Priroda svakog zajma takva je da on zahteva blagovremenu otplatu interesa i glavnice u određenim rokovima. Pa čak i pored toga, kada klijent koji je pouzdan platiša krene da kasni, potrudimo se koliko možemo da načinimo ustupak. Da produžimo rokove i odložimo naplatu. Tvoj otac je savršen primer. Kad je počeo da kasni, dali smo mu dodatno vreme. A kad se razboleo, dali smo mu još vremena. Ali ponekad maler postane prevelik da bi ga čovek prevazišao, koliko god da mu se vremena dâ.

Bankar je pružio ruku da bi položio šaku na smeđu fasciklu, konačno obznaniвши svoje vlasništvo nad njom.

– Mogli smo da iselimo stanare sa imanja i oglasimo prodaju pre mesec dana, Emete. I te kako smo imali pravo na to. Ali nismo to uradili. Čekali smo da odslužiš svoje u Salajni, da dođeš kući i prespavaš u sopstvenom krevetu. Želeli smo da ti se pruži prilika da bez žurbe prođeš po kući s bratom, da organizuješ lične stvari. Dođavola, čak smo tražili da ostanu priključeni gas i struja o našem vlastitom trošku.

– To je izuzetno ljubazno od vas – rekao je Emet.

Gospodin Ransom je frknuo kroz nos.

– Ali sada kad si kod kuće – nastavio je bankar – verovatno je za sve zainteresovane strane najbolje da se taj proces privede kraju. Kao izvršiocima zaduženim za otuđenje imanja tvog oca, biće nam potrebno da potpišeš nekoliko papira. I biće potrebno, žao mi je što to moram reći, da najdalje za nekoliko nedelja urediš šta je nužno da se ti i tvoj brat iselite.

– Ako imate nešto što treba potpisati, dajte da potpišemo.

Gospodin Obermajer je izvadio iz fascikle nekoliko dokumenata. Okrenuo ih je ka Emetu i zavrnuo prve stranice, objašnjavajući svrhu pojedinačnih članova i potčlanova, prevodeći terminologiju, pokazujući mu prstom gde na dokumentima treba da se potpiše punim imenom i prezimenom, a gde inicijalima.

– Imate neku olovku?

Gospodin Obermajer je pružio Emetu svoje nalivpero. Emet je bez dubljeg razmatranja udario na papire potpise i inicijale, a onda ih gurnuo natrag njemu po stolu.

– To je to?

– Ima još nešto – kazao je bankar nakon što je dokumente vratio zdrave i čitave u fasciklu. – Onaj automobil u ambaru. Prilikom rutinskog inventarisanja svega u kući nismo uspeli da nađemo papire o registraciji niti ključeve.

– Za šta će vam oni?

– Kao garancija za taj drugi kredit koji je uzeo tvoj otac nisu bile konkretno navedene poljoprivredne mašine. Garancija je obuhvatala celokupno novo investiciono dobro kupljeno za farmu, a to se nažalost odnosi i na lična vozila.

– Ne, na ta kola se ne odnosi.

– Eh, Emete...

– Ne odnosi se zato što to investiciono dobro nije bilo očevo. Moje je.

Gospodin Obermajer je pogledao u Emeta s mešavinom skepse i saosećanja – dvaju osećanja koja, po Emetovom viđenju, nisu imala šta da traže u isto vreme na istom licu. Emet je izvadio iz džepa novčanik, iz njega izvukao dokument o registraciji i spustio ga na sto.

Bankar ga je uzeo i razgledao.

– Vidim da se kola vode na tvoje ime, Emete, ali nažalost, ukoliko ih je kupio tvoj otac tebi...

– Nije ih kupio on.

Bankar je pogledao u gospodina Ransoma tražeći podršku. Ne našavši je, ponovo se obrnuo ka Emetu.

– Dva leta – kazao je Emet – radio sam kod gospodina Šultija da bih zaradio za ta kola. Pravio sam noseće konstrukcije za kuće. Postavljao šindru na krovove. Popravljao tremove. Štaviše, čak sam pomagao kad su postavljali one nove ormariće u vašoj kuhinji. Ako mi ne verujete, izvolite pa pitajte gospodina Šultija. Ali kako god da bude, ta kola pipnuti nećete.

Gospodin Obermajer se namrštio. Međutim, kad je Emet pružio ruku da preuzme registraciju, bankar ju je vratio bez reči negodovanja. A kad je krenuo odatle sa svojom fasciklom, nije se naročito iznenadio što se ni Emet ni gospodin Ransom nisu pomučili da ga isprate do vrata.

Pošto je bankar otišao, gospodin Ransom je izašao da sačeka Sali i Bilija, ostavivši Emeta da sam prođe po kući.

Kao što je bio slučaj i sa kuhinjom, Emet je dnevnu sobu zatekao uredniju nego obično – jastuci su bili uspravljani u uglovima kauča, časopisi su počivali na uredno naslaganoj gomilici na stočiću, a poklopac očevoг radnog stola bio je spušten. Na spratu, u Bilijevoj sobi, krevet je bio namešten, zbirke poklopaca od flaša i ptičjeg perja uredno raspoređene na policama, a jedan prozor otvoren da uđe malo vazduha. Sigurno je bio otvoren i neki prozor sa druge strane hodnika, budući da je promaja vukla dovoljno jako da zaniše lovačke avione okačene nad Bilijevim krevetom: replike jednog spitfajera, jednog vorhoka i jednog tanderbolta.

Emet se blago osmehnuo ugledavši ih.

Te avione je napravio kad je bio otprilike Bilijevog uzrasta. Majka mu je poklonila kompletne delova još 1943, kad su Emet i njegovi drugovi samo pričali o borbama koje su se vodile na evropskom i pacifičkom ratištu, o Patonu koji na čelu Sedme armije zauzima na juriš žala Sicilije i o tome kako se Crne ovce, eskadrila Papija Bojingtona, rugaju neprijatelju nad Solomonovim morem. Emet je sastavio makete na kuhinjskom stolu, s preciznošću pravog inženjera. Na trupovima im je naslikao oznake i ispisao serijske brojeve pomoću četiri majušne bočice emajl-boje i tanke, meke četkice. Kad su bili gotovi, Emet ih je postrojio dijagonalno na svom sekretoru, tačno onako kako bi stajali na palubi nosača aviona.

Bili im se divio od svoje četvrte godine. Ponekad je Emet po dolasku iz škole zaticao Bilija kako stoji na stolici kraj sekretera i priča sam sa sobom na jeziku pilota lovačkog aviona. Zato su Emet i otac, kad je Bili napunio šest godina, okačili te avione o tavanicu iznad Bilijevog kreveta da mu to bude rođendansko iznenađenje.

Emet je nastavio hodnikom ka očevoj sobi, gde je zatekao iste potvrde urednosti: namešten krevet, fotografije na sekretoru obrisane od prašine, zavese privezane mašnom. Emet je prišao jednom prozoru i preleteo pogledom po očevoj zemlji.

Posle dvadeset godina oranja i setve, njive su samo jedno godišnje doba stajale neobrađene, a već se videlo neumorno napredovanje prirode – trozubi pelen, goluždravka i lažni zvezdan uspostavljali su vlast među prerijskim travama. Kad bi ostala neobrađivana još neku godinu, ne bi se više ni raspoznavalo da je neko ikada uopšte obdelavao ta jutra zemlje.

Emet je zavrteo glavom.

Maler...

Tako je to nazvao gospodin Obermajer. Maler koji je prevelik da bi se prevazišao. A bankar je bio i u pravu, donekle. Kad je posredi maler, Emetov otac ga je uvek imao na prodaju. Ali Emet je znao da nije samo maler tu kumovao. Jer kad je posredi rđava procena, Čarli Votson je i nje imao na prodaju.

Emetov otac je u Nebrasku došao iz Bostona 1933. sa svojom mladom suprugom i snom da radi zemlju. Naredne dve decenije pokušavao je da gaji pšenicu, kukuruz, soju, čak i lucerku, i na svakom koraku bivao je osujećen. Ako je usevu koji je odabrao da gaji bilo potrebno vode u obilju, usledila bi dvogodišnja suša. Kad bi prešao na usev kom je potrebno obilje sunca, na zapadu su se gomilali olujni oblaci. Priroda je nemilostiva, mogli bismo navesti kontraargument. Ravnodušna je i nepredvidljiva. Ali farmer koji svaki čas seje nešto drugo? Emet je čak i kao mali znao da to ukazuje na čoveka koji ne zna šta radi.

Napolju je iza ambara stajala jedna naročita mašina uvezena iz Nemačke, za žetvu sirka. U jednom trenutku ocenjena kao ključno važna, ubrzo je postala izlišna i više ničemu nije koristila – zato što otac nije imao za toliko zdravog razuma da je proda čim je prestao da gaji sirak. Prosto ju je ostavio da stoji tu na čistini iza ambara, izložena kiši i snegu. Kad je Emet bio kao Bili sada, pa mu dođu drugovi sa susednih farmi da se igraju – dečaci koji su, u jeku rata, goreli od želje da se popnu na bilo kakvu mašinu da im to bude kao bajagi tenk – na ovu žetelicu ne bi nogom kročili, instinktivno osećajući da je ona

nekakvo nepovoljno znamenje, da se u njenoj zardalaj olupini krije zaveštanje neuspeha koje bi trebalo zaobilaziti u širokom luku, bilo iz ućtivosti, bilo zarad samooćuvanja.

Tako se Emet jedne večeri, kad je imao petnaest godina i kad je školska godina bila još malo pa gotova, povezao biciklom u grad, pokucao na vrata gospodina Šultija i upitao ga ima li za njega neki posao. Gospodina Šultija je Emetov zahtev toliko pomeo da ga je posadio za sto i zatražio da mu donesu parće pite. Zatim je upitao Emeta zašto bi, pobogu, jedan dećak koji raste na farmi poželao da mu leto prođe u zakucavanju ekserâ.

Emet to nije uradio zato što je znao da je gospodin Šulti dobroćudan ćovek, niti zato što je ųiveo u jednoj od najlepših kuća u gradu. Emet se gospodinu Šultiju zaputio zato što je računao da stolari nikad ne oskudevaju u poslu, šta god da se dešava. Koliko ih god valjano izgradio, kuće propadaju. Šarke se rasklimaju, podne daske se izližu, krovni spojevi popuste. Dovoljno je prošetati kroz kuću Votsonâ, pa svojim očima videti milion načina na koje vreme uzima danak od jednog zdanja.

U letnjim mesecima nailazile su noći koje bi obeležilo tutnjanje groma ili fijukanje suvog vetra i u te noći je Emet ćuo oca kako se vrti u susednoj sobi jer ne može da zaspi – što nije bilo bez razloga. Jer farmer s hipotekom nalik je ćoveku koji hoda ogradom mosta raširenih ruku i ųmureći. To je takav ųivot da se u njemu razlika između obilja i propasti meri sa nekoliko centimetara kiše ili nekoliko mraznih noći.

Ali drvodelja ne leųi noću budan sekirajući se zbog vremena. On se *raduje* krajnostima prirode. Raduje se mećavama, pljuskovima i tornadima. Raduje se pojavi buđi i najezdama insekata. To su prirodne sile koje polako ali neumitno podrivaju ćvrstinu kuće, slabe joj temelje, izazivaju truleų u gredama i krunjenje maltera.

Emet nije rekao sve to kad mu je gospodin Šulti postavio svoje pitanje.

Spustivši viljušku, jednostavno je odgovorio:

– Kako ja to posmatram, gospodine Šulti, u Jova su bili volovi, a u Noja čekić.

Gospodin Šulti se zasmejao i zaposlio Emeta na licu mesta.

Da im najstariji sin jedne noći dođe kući s veću da je prihvatio posao kod stolara, većina farmera bi mu očitala bukvicu koju ne bi brzo zaboravio. A onda bi se, čisto za svaki slučaj, odvezli do stolarove kuće, pa i njemu rekli reč-dve – reč-dve kojih će se setiti kad mu sledeći put dođe da se meša u vaspitanje tuđeg sina.

Ali te noći kad je Emet došao kući i saopštio ocu da je obezbedio sebi posao kod gospodina Šultija, otac se nije naljutio. Pažljivo ga je saslušao. Posle nekoliko časaka dubokog razmišljanja, kazao je da je gospodin Šulti dobar čovek i da je stolarski zanat korisno znanje. I prvog dana leta spremio je Emetu jak doručak i spakovao mu ručak, pa ga otpremio uz blagoslov u tuđ zanat.

A možda je i to bilo znak loše procene.

— • —

Sišavši u prizemlje, Emet je zatekao gospodina Ransoma kako sedi na stepenicama trema, naslonjen podlakticama na kolena i još sa šeširom u ruci. Emet je seo kraj njega, pa su se obojica zagledala u nezasejane njive. U daljini, na nepun kilometar od njih, nazirala se ograda koja je označavala početak imanja gospodina Ransoma. Po poslednjem Emetovom računanju, on je imao preko devetsto grla stoke i osmoricu zaposlenika.

– Želim da vam zahvalim što ste uzeli Bilija kod sebe – kazao je Emet.

– To što smo uzeli Bilija kod sebe bilo je najmanje što smo mogli. A sem toga, možeš da zamisliš koliko je to godilo Sali. Već joj je do guše bilo vođenja domaćinstva za mene, ali otkako se brine o tvom bratu, skroz je stota priča. *Svi* jedemo lepše otkad je Bili kod nas.

Emet se osmehnuo.

– Svejedno. Za Bilija je značilo ogromnu razliku, a za mene utehu to što sam znao da je u vašem domu.

Gospodin Ransom je klimnuo glavom, prihvatajući od mlađića izraze zahvalnosti.

– Načelnik Vilijams mi deluje kao dobar čovek – izgovorio je koji časak potom.

– Jeste dobar čovek.

– Ne liči mi na Kanzašanina...

– I nije. Odrastao je u Filadelfiji.

Gospodin Ransom je obrnuo šešir u ruci. Emetu je bilo jasno da se njegovom susedu nešto mota po glavi. Upinjao se da odluči kako to da kaže, ili da li uopšte to da kaže. A možda je i samo pokušavao da odabere pravi trenutak kad će to kazati. Ali ponekad se trenutak sam izabere, kao sad kad je oblak prašine na putu, na kilometar i po od njih, najavio dolazak njegove ćerke.

– Emete – započeo je – načelnik Vilijams je bio u pravu kad je rekao da si odužio dug – bar što se tiče društva. Ali ovo je mali grad, mnogo manji od Filadelfije, pa neće baš svi u Morvenu to posmatrati onako kako to posmatra načelnik.

– Vi pričate o Snajderima.

– Pričam o Snajderima, Emete, ali nije reč samo o Snajderima. Oni u ovom okrugu imaju rodbinu. Imaju susede i stare porodične prijatelje. Imaju ljude s kojima posluju i članove svoje crkve. Svi znamo da je svaki problem u kom se Džimi Snajder zadesio bio po pravilu Džimijevih ruku delo. Za svojih sedamnaest godina zagovnao je da bi nekom potrajalo za čitav život. Ali to njegovoj braći ništa ne menja. Naročito kad se zna da im je Džo Džunior poginuo u ratu. Nije im bilo ni najmanje drago ni što si dobio svega osamnaest meseci u Salajni, ali ih je s pravom uhvatio bes kad su saznali da ćeš zbog očeve smrti biti pušten nekoliko meseci ranije. Vrlo je verovatno da će se truditi da osetiš težinu te srdžbe što jače i što češće. Zato ćeš možda, iako je zaista čitav život pred tobom, ili tačnije, baš zato

što je čitav život pred tobom, poželeti da razmotriš mogućnost da ga iznova započneš negde drugde, ne ovde.

– Nemate potrebe da se zbog toga brinete – rekao je Emet.
– Očekujem da za četrdeset osam sati Bili i ja nećemo više ni biti u Nebraski.

Gospodin Ransom je klimnuo glavom.

– Budući da tvoj otac nije ostavio bogzna šta za sobom, voleo bih da vam dam nešto malo kao ispomoć da započnete.

– Ne bih mogao od vas da uzmem novac, gospodine Ransome. Već ste dovoljno učinili za nas.

– Onda to smatraj pozajmicom. Možeš da mi vratiš dug kad budeš stao na svoje noge.

– Trenutno mi se čini – primetio je Emet – da su Votsoni uzimali više nego dovoljno kreditâ.

Gospodin Ransom se osmehnuo i klimnuo glavom. Zatim je ustao i stavio šešir, a u istom trenutku je stari pikap koji su zvali Beti uz grmljavinu skrenuo na kolsku stazu, sa Sali za volanom i Bilijem na suvozačkom sedištu. Pre nego što će kamionet prikočiti i zaustaviti se uz praskanje iz auspuha, Bili je već otvorio vrata i iskočio na zemlju. S platnenim rancem koji mu je sezao od ramenâ do tura pantalona, protrčao je pored gospodina Ransoma i obgrlio Emeta oko struka.

Emet je klekao kako bi mogao da uzvrati mlađem bratu zagrljajem.

Sad se bližila i Sali u svečanoj haljini jarkih boja, s dubokim plehom u rukama i osmehom na licu.

Gospodin Ransom je osmotrio tu haljinu i taj osmeh, filozofski.

– Pazi ti to – rekla je – ko je to nama došao. Nemoj dušu da ispusti od tvog stiskanja, Bili Votsone.

Emet je ustao i položio šaku bratu na glavu.

– Zdravo, Sali.

Kao što je imala naviku da radi kad je nervozna, Sali je odmah prešla na posao.

– Kuća je počišćena i svi kreveti su namešteni, u kupatilu je nov sapun, a u frižideru ima maslaca, mleka i jaja.

– Hvala ti – kazao je Emet.

– Predlagala sam da nam se vas dvojica pridružite na večeri, a Bili je uporno hteo da svoj prvi obrok pojedesh kod kuće. Ali s obzirom na to da si upravo došao, pripremila sam vam večeru.

– Nisi morala toliko da se maltretiraš, Sali.

– Maltretirala se – ne maltretirala, evo vam je. Samo ubaciš u rernu i ostaviš četrdeset pet minuta na sto sedamdeset pet stepeni.

Kad je Emet prihvatio pleh rukom, Sali je zavrtila glavom.

– Trebalo je da ti zapišem.

– Mislim da će Emet biti sposoban da zapamti uputstvo – rekao je gospodin Ransom. – A ako ga i ne zapamti, Bili sigurno hoće.

– Ubaciš u rernu i ostaviš četrdeset pet minuta na sto sedamdeset pet stepeni – kazao je Bili.

Gospodin Ransom se okrenuo ka ćerki.

– Ovi dečaci sigurno gore od želje da se ispričaju, a i mi bismo imali da završimo neke stvari kod kuće.

– Ući ću samo na časak da proverim da li je sve...

– Sali – izgovorio je gospodin Ransom tonom koji nije ostavljao mesta neslaganju.

Sali je uprla prstom u Bilija i osmehnula se.

– Da budeš dobar, mali.

Emet i Bili su posmatrali Ransome kako ulaze u svoje kamionete i odvoze se putem. Tad se Bili okrenuo ka Emetu i ponovo ga zagrlio.

– Drago mi je što si kod kuće, Emete.

– I meni je drago što sam kod kuće, Bili.

– Ovog puta ne moraš da se vratiš u Salajnu, je li?

– Ne. Više nikad neću morati da se vratim u Salajnu. Hajde.

Bili je pustio Emeta i braća su ušla u kuću. U kuhinji je Emet otvorio frižider i ubacio pleh na donju policu. Na gornjoj

policijci su bili obećani mleko, jaja i maslac. Takođe se tu nalazila jedna tegla s domaćim pireom od jabuka, i jedna s kompotom od breskve.

– Hoćeš nešto da pojedeš?

– Ne, hvala, Emete. Sali mi je napravila sendvič s kikiriki-buterom neposredno pre nego što smo pošli ovamo.

– A malo mleka?

– To može.

Kad je Emet doneo čaše s mlekom na sto, Bili je skinuo ranac i seo na jednu praznu stolicu. Otkopčavši remen najvišeg preklopa, pažljivo je izvadio i razvio paketić umotan u aluminijumsku foliju. Tu je bilo naslagano osam kolača. Dva je stavio na sto, jedan za Emeta i jedan za sebe. Zatim je zavio foliju, ostatak kolača ponovo stavio u ranac, zakopčao remen na preklupu i vratio se na svoje mesto.

– Opasan ti je ranac – kazao je Emet.

– To je originalni ranac Vojske Sjedinjenih Država – kazao je Bili. – Mada je ono što zovu rancem iz vojnih viškova, pošto nikad nije stvarno dospelo u rat. Kupio sam ga u prodavnici kod gospodina Gandersona. Takođe imam baterijsku lampu iz vojnih viškova, i kompas iz vojnih viškova, i ovaj sat iz vojnih viškova.

Bili je isturio ruku da bi pokazao sat koji mu je labavo visio oko ručnog zgloba.

– Ima čak i sekundaru.

Pošto je iskazao svoje divljenje satu, Emet je odgrizao za-logaj kolača.

– Dobar. S lomljenom čokoladom?

– Da. Sali ih je mesila.

– Pomogao si joj?

– Očistio sam vanglu.

– To ti verujem na reč.

– U stvari nam je Sali umesila čitav pleh, ali gospodin Ransom je rekao da preteruje, pa mu je ona kazala da će nam dati samo četiri, ali potajno nam je dala osam.

– Dobro smo prošli.

– Prošli smo bolje nego da smo dobili samo četiri. Ali nismo prošli toliko dobro kao što bi bilo da smo dobili čitav pleh.

Osmehujući se i otpijajući gutljaj mleka, Emet je premerio brata pogledom preko oboda čaše. Bio je za dva-tri centimetra viši, a kosa mu je bila kraća, što bi se i očekivalo u kući porodice Ransom, ali ako se to izuzme, izgledao je isti telom i duhom. Emetu je prilikom odlaska u Salajnu najteže palo to što ostavlja Bilija, pa je bio srećan što ga je zatekao tako neznatno izmenjenog. Bio je srećan što sedi s njim za tim starim kuhinjskim stolom. Videlo se da je i Bili srećan što tu sedi.

– Školska godina se završila, je li tako? – upitao je Emet spuštajući čašu.

Bili je klimnuo glavom.

– Dobio sam sto pet posto na kontrolnom iz geografije.

– Sto pet posto!

– Obično ne postoji sto pet posto – objasnio je Bili. – Obično je sto posto najviše što može da se dobije iz nečega.

– Pa kako si onda iščupao od gospođe Kuper još pet posto?

– Bilo je bonus pitanje.

– A kako je glasilo pitanje?

Bili je citirao po sećanju.

– *Koje je najviše zdanje na svetu.*

– I ti si znao odgovor?

– Znao sam.

...

– Pa zar mi nećeš reći?

Bili je odmahnuo glavom.

– To bi bilo varanje. Moraš sam da saznaš.

– Pošteno.

Posle časak-dva ćutnje Emet je shvatio da zuri u svoje mleko. Sad se njemu nešto motalo po glavi. On je bio taj koji se upinjao da odluči kako će, i da li će, i kad će to kazati.

– Bili – započeo je – ne znam šta ti je gospodin Ransom pričao, ali nećemo više moći ovde da živimo.

– Znam – rekao je Bili. – Zato što kuća ide u zaplenu.

– Tako je. Da li razumeš šta to znači?

– Znači da kuću sad poseduje Štedno-kreditna asocijacija*.

– Tako je. Mada bismo mogli da ostanemo u Morgenu iako preuzimaju kuću. Mogli bismo neko vreme da živimo kod gospodina Ransoma, ja bih mogao da se vratim na posao kod gospodina Šultija, na jesen bi ti mogao ponovo u školu i s vremenom bismo uspeli da priuštimo sebi sopstveni krov nad glavom. Ali sve razmišljam da je možda ovo dobar trenutak da ti i ja isprobamo nešto novo...

Emet je prethodno mnogo razmišljao kako će to sročiti, pošto se bojao da će Bilija rastrojiti pomisao na odlazak iz Morgena, naročito tako brzo po očevoj smrti. Ali Bili se nimalo nije rastrojio.

– I ja sam to isto pomišljao, Emete.

– Stvarno?

Bili je klimnuo glavom s nagoveštajem živog nestrpljenja.

– Sad kad tate više nema i kad kuća ide u zaplenu, nema potrebe da ostanemo u Morgenu. Možemo da se spakujemo i povežemo se u Kaliforniju.

– Izgleda da smo složni u mišljenju – kazao je Emet uz osmeh. – Jedina razlika je u tome što ja mislim da bi trebalo da se preselimo u Teksas.

– Ah, ne možemo da se preselimo u Teksas – odvratio je Bili vrteći glavom.

– A zašto?

– Zato što moramo da se preselimo u Kaliforniju.

---

* U vreme Velike depresije američka vlada je osmislila program koji bi građanima omogućio kreditiranje, dotad moguće samo preko osiguravajućih društava. U tom prelaznom periodu kada su banke tek usvajale sistem kreditiranja, nikla su mnoga takva udruženja specijalizovana za štednju i kredite. (Prim. prev.)

Emet je zaustio nešto da kaže, ali Bili je već bio ustao sa stolice i otišao do svog ranca. Ovog puta je otvorio prednji džep, izvadio mali smeđi koverat i opet seo na svoje mesto. Dok je pažljivo odmotavao sa kopči crveni konac kojim je bio pričvršćen preklap koverta,* krenuo je da objašnjava.

– Posle tatine sahrane, kad si se vratio u Salajnu, gospodin Ransom je poslao Sali i mene u kuću da potražimo važne dokumente. U najnižoj fioci tatinog sekretera našli smo metalnu kutiju. Nije bila zaključana, ali jeste bila od onih kutija koje *možeš* da zaključaš ako to hoćeš. U njoj su se nalazili važni papiri, baš kao što je gospodin Ransom i rekao da će se nalaziti – poput naših rodnih listova i mamine i tatine dozvole za sklapanje braka. Ali na dnu kutije, na samom dnu, našao sam ovo.

Bili je nagao koverat iznad stola i iz njega je iskliznulo devet dopisnica.

Po stanju dopisnica Emet je prosudio da nisu baš ni stare, a nisu baš ni nove. Na nekima su bile fotografije, na nekima ilustracije, ali sve su bile u boji. Prva odozgo imala je sliku *Velškog motela* u Ogalali u Nebraski – prenočišta modernog izgleda s belim kabanama**, ukrasnim žbunjem kraj puta i jarbolom na kom se vijorila američka zastava.

– To su dopisnice – kazao je Bili. – Za tebe i mene. Od mame.

Emet se našao zatečen. Gotovo osam godina je bilo prošlo otkako je majka ušuškala njih dvojicu u krevet, poljubila ih za laku noć i izašla – i otad više od nje nisu čuli ni reč. Nije bilo telefonskih poziva. Nije bilo pisama. Nije bilo uredno umotanih paketa koji stižu taman za Božić. Nije bilo čak ni trača od

---

* Posredi je tip koverta sa dve kopče u obliku dugmeta oko kojih se unakrsno obmota konac kao dodatna zaštita od otvaranja, a ujedno se kasnije koverat njime može opet zatvoriti. (Prim. prev.)

** Mali paviljoni, nadstrešnice ili kućice kakve se obično prave uz plaže. *Velški motel* je imao nizove spojenih kućica, slično bungalovima. (Prim. prev.)

nekoj ko je igrom slučaja čuo nešto od nekog drugog. Bar je Emet dotad tako razumeo.

Emet je uzeo dopisnicu s *Velškim motelom* i obrnuo je. Upravo kako je Bili i rekao, bila je adresovana na njih dvojicu majčinih otmenim rukopisom. U maniru dopisnica, tekst je bio ograničen na nekoliko redova. Te rečenice su zajednički iskazivale koliko joj njih dvojica već nedostaju uprkos tome što je prošao svega jedan dan otkako je otišla. Emet je uzeo drugu dopisnicu sa gomile. U gornjem levom uglu nalazio se kauboj na konju. Larijat* koji je vrteo produžavao se u prednji plan i ispisivao reči *Pozdravi iz Rolinsa u Vajomingu – metropole Ravnice*. Emet je obrnuo dopisnicu. U šest rečenica, uključujući i one što su se izvijale oko donjeg desnog ugla, njihova majka je pisala da u Rolinsu još nije videla nijednog kravara s lasom, ali je zato videla mnoštvo krava. Poruku je završavala iskazujući još jednom koliko ih obojicu voli i koliko joj nedostaju.

Emet je pregledao i ostale dopisnice na stolu, upijajući ime-na različitih gradova, motela i restorana, prizora i znamenitosti, i primetio da sve slike sem jedne obećavaju vedro plavo nebo.

Svestan da ga brat posmatra, Emet je sačuvao neizmenjen izraz lica. Ali ono što je osećao bila je bolna ozlojeđenost – ozlojeđenost na oca. Sigurno je presretao te dopisnice i sakri-vao ih. Koliko god da je bio ljut na svoju suprugu, nije imao prava da ih uskraćuje sinovima, pogotovu Emetu, koji je bio dovoljno veliki da ih i sam pročita. Ali Emet tu ozlojeđenost nije osećao duže od jednog časka. Zato što je znao da je otac postupao onako kako je jedino i bilo razborito. Uostalom, šta bi korisno proizašlo iz toga što bi povremeno dobili nekoliko rečenica napisanih na poledini dopisnice veličine sedam i po puta dvanaest i po centimetara, od žene koja je samovoljno napustila rođenu decu?

Emet je vratio dopisnicu iz Rolinsa na sto.

---

* Uže lasa. (Prim. prev.)

– Sećaš se da nas je mama ostavila petog jula? – upitao je Bili.

– Sećam se.

– Narednih devet dana pisala nam je svakog dana po dopisnicu.

Emet je ponovo uzeo dopisnicu iz Ogalale i zagledao se tik iznad onog mesta gde je majka napisala *Najdraži Emete i Bili*, ali tu nije bilo nikakvog datuma.

– Mama nije pisala datume – kazao je Bili. – Ali vidi se po žigovima.

Uzevši iz Emetove ruke dopisnicu iz Ogalale, Bili je obrnuo svih devet, rasprostro ih po stolu i krenuo da pokazuje žig za žigom.

– Peti jul. Šesti jul. Sedmog jula nema, ali ima dva osma jula. To je zato što je sedmi jul hiljadu devetsto četrdeset šeste pao u nedelju, a nedeljom pošta ne radi, pa je morala da pošalje dve dopisnice u ponedeljak. Ali gledaj ovo.

Bili je opet otišao do prednjeg džepa svog ranca i izvadio nešto što je ličilo na nekakvu brošuru. Kad ju je rasklopio na stolu, Emet je shvatio da je to auto-karta Sjedinjenih Američkih Država sa neke pumpe *Filipsa 66*. Kartu je poprečno, po samoj sredini, presecao put koji je Bili pojačao crnim mastilom. U zapadnoj polovini zemlje bila su zaokružena imena devet gradova duž te maršrute.

– Ovo je Linkolnov auto-put – objasnio je Bili pokazujući tu dugačku crnu liniju. – Izumljen je hiljadu devetsto dvanaeste, i dobio je ime po Abrahamu Linkolnu, i bio je prvi drum s kraja na kraj Amerike.

Počevši od Atlantske obale, Bili je krenuo da prati auto-put vrhom prsta.

– Početak mu je na Tajms skveru u Njujorku, a završava se na pet hiljada četristo pedeset četiri kilometra odatle, u Linkolnovom parku u San Francisku. I prolazi pravo kroz Sentral Siti, na svega četrdeset kilometara od naše kuće.

Bili je začutao da bi preselio prst sa Sentral Sitija na crnu zvezdicu koju je ucrtao u kartu da bi predstavljala njihov dom.

– Kad nas je mama ostavila petog jula, evo kud je išla...

Dohvativši dopisnice, Bili ih je okrenuo, pa stao da ih ređa duž donje polovine karte, sa istoka ka zapadu, svaku stavljajući ispod odgovarajućeg grada.

Ogalala.

Šajen.

Rolins.

Rok Springs.

Solt Lejk Siti.

Ili.

Rino.

Sakramento.

Sve do poslednje dopisnice, s prikazanim ogromnim klasičnim zdanjem koje se uzdizalo nad vodoskokom u nekom parku u San Francisku.

Bili je zadovoljno othuknuo zbog toga što je poređao dopisnice na stolu po redosledu. Ali čitava ta zbirka ispunila je Emeta nespokojem, kao da vire u nečiju privatnu prepisku – u nešto što nemaju pravo da gledaju.

– Bili – rekao je – nisam siguran da bi trebalo da idemo u Kaliforniju.

– Moramo u Kaliforniju, Emete. Zar ne vidiš? Zato nam je slala te dopisnice. Da bismo mogli za njom.

– Ali nije nam poslala nijednu dopisnicu osam godina.

– Zato što je trinaestog jula prestala da putuje. Samo treba da krenemo Linkolnovim auto-putem u San Francisko i tamo ćemo je naći.

Emetu je prvi instinkt nalagao da kaže bratu nešto što će biti razumno i što će ga odvratiti od toga. Nešto u stilu da ne mora da znači da je njihova majka okončala putovanje u San Francisku; da je lako mogla i nastaviti put; da svi dokazi, iako jeste mislila na svoje sinove tih prvih devet noći, ukazuju na to

da otad ne misli na njih. Na kraju se odlučio da naglasi da će biti praktično nemoguće da je nađu sve i ako jeste u San Francisku.

Bili je klimnuo glavom sa izrazom čoveka koji je već pretresao tu dilemu.

– Sećaš se kako si mi ispričao da je mama toliko volela vatromete da nas je Četvrtog jula odvela čak u Sjuard* samo da bismo gledali veliki vatromet?

Emet nije pamtio da je to pričao bratu, a kad se sve uzme u obzir, bilo mu je i nezamislivo da je ma kada bio raspoložen da tako nešto uradi. Ali nije mogao poreći da je to istina.

Bili je pružio ruku da uzme poslednju dopisnicu, onu s klasičnim zdanjem i vodoskokom. Okrenuvši je, prošao je prstom duž onog što je majka napisala.

– *Ovo je Palata Legije časti u Linkolnovom parku u San Francisku i svake godine je Četvrtog jula tu jedan od najvećih vatrometa u čitavoj Kaliforniji!*

Bili je pogledao u brata.

– Eto gde će biti, Emete. Gledaće vatromet pred Palatom Legije časti Četvrtog jula.

– Bili... – zaustio je Emet.

Ali Bili je, već razaznajući skepsu u bratovljevom glasu, počeo da vrti glavom, živo. Zatim je, pogledavši ponovo u kartu na stolu, krenuo prstom duž majčine maršrute.

– Od Ogalale do Šajena, od Šajena do Rolinsa, od Rolinsa do Rok Springsa, od Rok Springsa do Solt Lejk Sitija, od Solt Lejk Sitija do Ilija, od Ilija do Rina, od Rina do Sakramenta i od Sakramenta do San Franciska. Eto kuda idemo.

Emet se zavalio u naslon i razmislio o tome.

Teksas nije bio izabrao nasumično. Razmišljao je o tom pitanju kuda bi trebalo da se zapute on i njegov brat, brižljivo i sistematično. Sate je proveo u maloj biblioteci u Salajni listajući

---

* Sjuard u Nebraski važi za „Grad Četvrtog jula“ i poznat je po veličanstvenim proslavama tog državnog praznika. (Prim. prev.)

almanah i tomove enciklopedije dok mu se odgovor na pitanje kuda treba da idu nije savršeno razjasnio. Međutim, Bili je sledio sopstveni smer razmišljanja, podjednako brižljivo, i svoj odgovor na to pitanje video je podjednako jasno.

– Dobro, Bili, evo šta ćemo. Kako bi bilo da lepo to vratiš u koverat i pustiš me da dam sebi malo vremena da razmislim o ovome što si rekao.

Bili je na to zaklimao glavom.

– To ti je pametno, Emete. To ti je pametno.

Prikupivši dopisnice u poretku sa istoka na zapad, Bili ih je ubacio u koverat, namotao crveni konac da bi ih čvrsto zatvorio, pa ih vratio u ranac.

– Daj sebi malo vremena da razmisliš o tome, Emete. Videćeš.

— • —

Na spratu se Emet, dok se Bili zanimao nečim u svojoj sobi, dugo tuširao vrelom vodom. Kad je s tim završio, uzeo je svoju odeću sa poda – odeću u kojoj je i oputovao u Salajnu, i vratio se iz Salajne – izvadio paklicu cigareta iz džepa na košulji i gomilu bacio u đubre. Časak potom bacio je i cigarete, postaravši se da ih zašuška pod odeću.

U svojoj sobi je obukao čiste farmerke i košulju od teksas-platna, stavio svoj najdraži opasač i obuo najdraže čizme. Zatim je zavukao ruku u najvišu fioku sekretera i izvadio kratke čarape umotane kao klupko. Razmotavši čarape, krenuo je jednu da trese i iz nje su ispali ključevi njegovih kola. Onda je prešao na drugu stranu hodnika i proturio glavu u bratovljevu sobu.

Bili je sedeo na podu kraj svog ranca. U krilu mu je bila stara plava limena kutija od duvana s portretom Džordža Vašingtona, a na tepihu su, raspoređeni u redove i kolone, počivali svi njegovi srebrni dolari.

– Izgleda da si našao još neke dok ja nisam bio tu – kazao je Emet.

– Tri – odgovorio je Bili, brižljivo vraćajući jedan dolar na mesto.

– Koliko ti još nedostaje?

Bili je krenuo da bode kažiprstom u prazna polja u mreži novčića.

– Hiljadu osamsto osamdeset prva. Hiljadu osamsto devedeset četvrta. Hiljadu osamsto devedeset peta. Hiljadu osamsto devedeset deveta. Hiljadu devetsto treća.

– Lepo se ti bližiš kraju.

Bili je saglasno klimnuo glavom.

– Ali hiljadu osamsto devedeset četvrta i hiljadu osamsto devedeset peta vrlo će se teško naći. Sa hiljadu osamsto devedeset trećom poslužila me je sreća.

Bili je pogledao naviše u brata.

– Jesi li razmišljao o Kaliforniji, Emete?

– Razmišljao sam o njoj, ali moram da promislim još malo.

– Ništa strašno.

Kada je Bili opet posvetio pažnju srebrnim dolarima, Emet se obazreo po bratovljevoj sobi već drugi put tog dana, još jednom obuhvatajući pogledom zbirke koje su bile uredno raspoređene na svojim policama i avione okačene iznad kreveta.

– Bili...

Bili je opet pogledao naviše.

– Bez obzira na to da li ćemo na kraju poći u Teksas ili u Kaliforniju, mislim da bi možda bilo najbolje da planiramo put bez suvišnog prtljaga. Kad već hoćemo nešto nalik novom početku.

– I ja sam to isto pomišljao, Emete.

– Stvarno?

– Profesor Abernat kaže da se neustrašiv putnik često otiškuje na put sa ono malo stvari koje mogu da stanu u ručnu putnu torbu. Zato sam i kupio ranac u prodavnici kod gospodina Gandersona. Da bih bio spreman za polazak čim se ti vratiš kući. U njemu je već sve što mi je potrebno.

– Sve?

– Sve.

Emet se osmehnuo.

– Idem do ambara da proverim u kakvom su stanju kola. Hoćeš sa mnom?

– Sad? – iznenađeno je upitao Bili. – Čekaj malo! Samo časak! Ne idi bez mene!

Srebrne dolare koje je brižljivo poređao po hronološkom redu Bili je sada prikupio i krenuo je da ih sipa opet u onu limenu kutiju od duvana najbrže što je mogao. Zatvorivši je poklopcem, vratio ju je u ranac, a ranac je ponovo stavio na leđa. Potom je krenuo prvi niz stepenice i iz kuće.

Dok su išli kroz dvorište, Bili se osvrnuo kako bi izvestio da je gospodin Obermajer udario na vrata ambara katanac, ali ga je Sali razvalila pajserom koji drži u prikolici kamioneta.

Dabome, na vratima ambara su ušice – sa još pričvršćenim katancem – zatekli kako labavo vise na šrafovim. Unutra je vazduh bio topao i prisno poznat, ispunjen mirisom goveda iako na farmi goveda nije bilo još od Emetovog detinjstva.

Emet je sačekao da mu se oči priviknu na mrak. Pred njim se nalazio novi džon dir, a iza džona dira olupani stari kombajn. Produživši ka dubini ambara, Emet je zastao pred velikim predmetom zakošenih krajeva, prekrivenim ceradom.

– Gospodin Obermajer je skinuo prekrivač – kazao je Bili – ali Sali i ja smo ga vratili.

Čvrsto uhvativši ceradu za ugao, Emet je krenuo da je vuče obema rukama, sve dok se nije sroljala na gomilu kraj njegovih nogu, a ukazao se, čekajući tačno tu gde ga je on ostavio pre petnaest meseci, njegov nežnoplavi studebejker lend kruzer sa četvorim vratima i fiksnim krovom, proizveden 1948.

Nakon što je prešao dlanom po površini poklopca haube, Emet je otvorio vrata sa vozačke strane i ušao. Časak-dva je sedeo s rukama na volanu. Kad ga je kupio, taj auto je već imao sto trideset hiljada kilometara na meraču, ulubljenja na poklopcu haube i progoretine od cigareta na presvlaci sedišta,

ali prilično je glatko išao. Ubacivši i obrnuvši ključ, pritisnuo je starter, spreman da začuje umirujuće brundanje motora – no usledila je tišina.

Dotad na odstojanju, Bili je oprezno prišao.

– Pokvario se?

– Ne, Bili. Sigurno se ispraznio akumulator. To se dešava kad se kola predugo ne koriste. Ali lako se sredi.

Sa izrazom olakšanja, Bili je seo na jednu balu sena i skino ranac.

– Hoćeš još jedan kolač, Emete?

– Ne, hvala. Ali ti slobodno jedi.

Dok je Bili otvarao ranac, Emet je izašao iz kola, prišao zadnjem delu i otvorio prtljažnik. Uverivši se da dignuti poklopac zaklanja njegovom bratu vidik, Emet je zavrnuo filc koji je prekrivao udubljenje u kom je vodoravno počivala rezervna guma, pa blago prešao šakom oko njenog oboda. Na suprotnom kraju je pronašao koverat sa svojim imenom na njemu, tačno tamo gde je otac rekao da će biti. Unutra se nalazila poruka napisana očevim rukopisom.

Još jedna rukom pisana poslanica od još jednog duha, pomislio je Emet.

Dragi sine,

U vreme kad ovo budeš čitao, slutim, farma će već biti u rukama banke. Možda ćeš zato biti ljut na mene ili razočaran mnome, a ne bih te ni osuđivao zbog toga.

Zapanjio bi se kad bi znao koliko mi je moj otac ostavio pred smrt, koliko je moj deda ostavio mom ocu i koliko je njemu samom ostavio moj pradeda. Ne samo deonice i obveznice već i kuće i slike. Nameštaj i stoni pribor. Članstva u klubovima i udruženjima. Sva trojica su bila odana puritanskoj tradiciji pronalaženja milosti u očima Gospoda na taj način što će svojoj deci ostaviti više nego što je bilo ostavljeno njima.

U ovom kovertu ćeš naći sve što imam da ti ostavim – dva zaveštanja, jedno ogromno, jedno malo, oba određeni vid svetogrđa.

Dok ovo pišem, donekle se stidim što znam da sam, vodeći život tako kako sam ga vodio, prekinuo časni ciklus čuvarnosti koji su uspostavili moji preci. Ali istovremeno me ispunjava ponosom to što znam da ćeš sa ovim malim spomenom nesumnjivo postići više nego što sam ja umeo da postignem s čitavim bogatstvom.

*S ljubavlju i divljenjem,
Tvoj otac Čarls Vilijam Votson*

Za pismo je spajalicom bilo pričvršćeno prvo od ta dva zaveštanja – jedan jedini list iz neke stare knjige.

Emetov otac nije bio od onih što u ljutnji grde i tuku decu čak ni kad su to zaslužila. U stvari, Emet je pamtio da je otac samo jednom pokazao neobuzdan gnev prema njemu, kad su ga poslali iz škole kući zato što je unakaradio udžbenik. Kako mu je otac te večeri na bolan način stavio do znanja, unakaraditi stranice knjige isto je što i usvojiti ponašanje jednog Vizigota. To je nasrtaj na najsvetije i najuzvišenije čovekovo dostignuće – sposobnost da zabeleži svoje najlepše ideje i sentimente kako bi vekovima služili budućim pokolenjima.

Da njegov otac istragne list iz ma koje knjige, to je bilo svetogrđe. Još nečuvenije je bilo to što je stranica bila iscepljena iz *Ogleda* Ralfa Volda Emersona – knjige koju je njegov otac cenio više nego sve druge. Pri dnu je otac bio pažljivo podvukao crvenim mastilom dve rečenice.

U obrazovanju svakog čoveka postoji trenutak kada on dolazi do ubeđenja da je zavist neznanje; da je podražavanje samoubistvo; da on mora prihvatiti, na šta god da izašlo, sebe za svoju sudbu; silna vasseljena, iako puna dobrote, ni zrno pšenice neće mu prepustiti bez

znoja lica njegovog nad onim parčetom crnice koji mu je udeljen. Moć koja u njemu počiva nova je u prirodi, i niko sem njega ne zna šta on sve može, pa čak ni on dok ne pokuša.*

Emet je odmah prepoznao da taj odlomak iz Emersona predstavlja istovremeno dve stvari. Najpre, on je bio opravdanje. Razjašnjenje zašto je, protivno zdravom razumu, njegov otac napustio te kuće i slike, ta članstva u klubovima i udruženjima, da bi došao u Nebrasku i orao zemlju. Emetov otac je tu stranicu iz Emersona nudio kao materijalni dokaz – kao da je posredi nekakav božanski proglas – da nije imao izbora.

Ali ako je sa jedne strane to bilo opravdanje, sa druge je bilo bodrenje – bodrenje Emeta da ne oseća nikakvo kajanje, nikakvu grižu savesti, nikakvo oklevanje zbog toga što će okrenuti leđa tim trima stotinama jutara kojima je njegov otac posvetio pola svog života, pod uslovom da ih se okani kako bi bez zavisti i bez podražavanja išao za sopstvenom sudbinom, te tako otkrio za šta je to samo on sposoban.

Zavučeno u koverat iza lista iz Emersona nalazilo se to drugo zaveštanje, štos novih-novcatih novčanica od po dvadeset dolara. Prešavši palcem po krutim, čistim ivicama, Emet je procenio da ih ima ukupno oko sto pedeset, što bi značilo tri hiljade dolara.

Iako je Emet razumeo zašto je otac istrgnuti list smatrao svojevrsnim svetogrđem, nije mogao da prihvati da to važi i za novčanice. Po svoj prilici je otac taj novac okarakterisao kao svetogrđe zato što ga je zaveštao iza leđa svojih zajmodavaca. Na taj način je pogazio i svoju zakonsku obavezu i sopstveni osećaj za pošteno i nepošteno. No za tih dvadeset godina urednog isplaćivanja interesa na hipoteku, Emetov otac je svoju

---

* Ralf Emerson, *Ogledi*, Esej „Samodovoljnost“, u prevodu Milice Mint. (Prim. prev.)

farmu platio i preplatio. I dodatno ju je otplatio mukotrpnim radom i razočaranjem, svojim brakom, na kraju i životom. Dakle ne, izdvajanje te tri hiljade dolara u stranu u Emetovim očima nije bilo svetogrđe. Po njegovom mišljenju, njegov otac je zaradio svaku tu paru.

Izvadivši jednu novčanicu da bi je stavio u džep, Emet je koverat vratio na staro mesto iza gume i spustio filc odozgo.

– Emete... – kazao je Bili.

Emet je zatvorio prtljažnik i pogledao u Bilija, ali Bili nije gledao u njega. Gledao je u dve ljudske prilike na ulazu u ambar. Kako je svetlost predvečerja bila iza njih, Emet nije mogao da razazna ko su. Bar ne dok suvonjava prilika sa leve strane nije raširila ruke i izgovorila:

– Tam-tara-ra!